

kert med meget stor Forstørrelse, ser dens Overflade helt kornet ud, som om et Stykke hvidt Papir var overstænket med Blækkletter; man kunde da tænke sig, at der af en eller anden Grund kom Forstyrrelse i disse smaa Pletter, at de samlede sig paa et Sted mere end paa et andet; derved vilde der opstaa en mørkere Flade. Dette er atter en opstillet Anskuelse lige saa vel som den, at Faklerne skulde danne sig først, maaske ved et vulkansk Udbrud; de blev lidt efter lidt afkølede, i det Mindste for en Del, hvorved en mørkere Flade opstod. Saaledes er der fremsat en stor Del Meninger om Virksomheden paa Solens Over-

flade; man kan med megen Ret sige, at hver Iagttagelse af Solen har sin egen Teori om denne, og hvad der foregaar paa den, og navnlig søger hver Anskuelse at forklare en eller anden eller maaske flere Grene af den Virksomhed, som synes at foregaa der; men det er forbeholdt Fremtiden at fremstille en fyldestgørende Forklaring, der anskueliggjør alle Fænomenerne saaledes, som vi se dem. Det er vel sandsynligt, at der gennem alle de Kikkerter, der nu til Dags hver Dag rettes mod Solen, inden ret mange Aar vil spørges mere Nyt om disse interessante, men gaadefulde Fænomener paa Solen.

Ved Vatna Jökulls Nordrand.

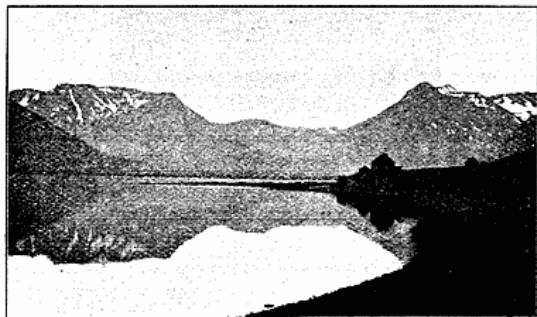
Undersøgelser foretagne i Sommeren 1901 paa Islands Østland.

Af Kaptajn Daniel Bruun.

De Undersøgelser af Islands Fortidslevninger, som jeg, takket være *Regjeringens* og *Rigsdagens* Imødekommenthed, har kunnet foretage i nogle Somre, blev i 1901 fortsatte paa *Islands Østland*.

Til den forestaaende Expedition var der ved Grosrerer *Thor E. Tulinius'* velvillige Foranstaltning truffet de bedste Forberedelser ved Etablissement i Eskefjord.

Med Dampskibet „Mjølneur“ afgik jeg fra Kjøbenhavn den 14. Juli og ankom til Østlandet, hvor jeg i *Fuskruds-fjord* fik Lejlighed til at indsamle Oplys-

Det Inderste af Rødefjord med Búdareyri.
(Bødtomterne findes bag Pynten med Huset).

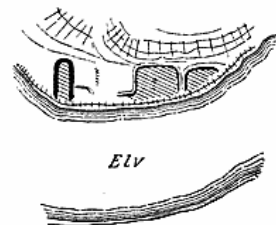
ninger om de *franske Islandsfiskere*¹⁾, hvorefter jeg besøgte *Hvalstationen* i *Hellisfjord*¹⁾. Derfra red jeg over *Fjældene* til *Eskefjord*.

¹⁾ jvfr. Forf.s: Det høje Nord, Kapitlet: Havet om Island.

Den 25. Juli forlod min lille Expedition dette Sted. Jeg havde her antaget Skomager *Anton Jakobsen* som Følgemand. Han gjorde god Fyldest paa hele Turen. Om Aftenen ankom vi til Handelsstedet paa Búdareyri inderst i Rødefjord. I den lyse Nat saa vi Fiskerbaadene, der med deres „Not“ laa parate til at stænge for Silden, om den skulde vise sig. Dag efter Dag og Nat efter Nat ligger der i Sommertiden rundt i Islands Østfjorde og i Øfjord paa Nordlandet saadanne Baadpartier. Rhederne, som have udrustet dem, givet Mandskabet Forskud, betalt Salt og Tønder, som maa holdes parate, maaske lejet en Damper, der ligger rede til at hjemføre Fangsten — vente i Spænding paa, at Silden skal komme.

Der tjenes mange Penge paa Sildefangsten, naar man er heldig; men paa den anden Side gaa der store Kapitaler tabt, om Silden bliver borte. Det er som at spille i Lotteriet.

Navnet *Búdareyri* (*Bodøre*) stammer fra, at der ved en lille Tange findes nogle Tomter af Handelsboder fra Middelalderen. Nogle antage dem for at skrive sig fra hamburgske Kjøbmænd, andre, som *Olavivius*, omtaler dem som Resten af Irlænderes Kjøbmandshuse. Hvorom alting er, Stedet er godt valgt og

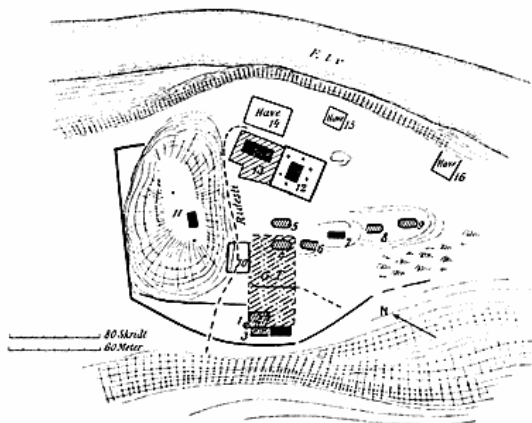
Tomterne paa Bodøre.

har rimeligvis ogsaa siden Sagatiden ofte været benyttet som Ind- og Udladningssted. Her var det sandsynligvis ogsaa, at den i Ravnkelssaga omtalte Eyvind lagde sit Skib op efter Hjemkomsten fra sin Vikingefærd. Der er god Ankerplads i Vigen og fra Rødefjordens Inderste gaar en god Ridevej gennem Fagridalen op til Lagarfjótisdalen, en anden over Thordalsheden til Skriddalen. Førstnævnte er endnu den bedste Forbindelsesvej fra Fljótet til Kysten, langt bedre end f. Ex. Vejen fra Egilsstad til Eskefjord eller den stejle Fjældvej til Seydisfjord. Naar Fagridalsvejen blev gjort til Kjørevej, hvilket er paatænkt, vilde Beboerne i Fljótisdalen blive godt stillede med Hensyn til Kommunikationen med Kysten; fik de saa tilmed en lille Dampaad, som daglig kunde besørge Tra-

Thingmule (Þingmúli).

Prospekt, set fra Vest.

Grundplan.

Forklaring: 1. *godasteinn* (over Mandshøjde). 2-3. *godatóptir*. 4-9. Gamle (Bod?) Tomter (paa 7 er nu bygget et Høhus). 10. Gammel Faarefold. 11. *Þinghóll*, paa den øverste Flade ligger et Høhus. 12. Kirke og Kirkegaard. 13. Beboelseshuse. 14-16. Køkkenhaver; nedenfor Ruinerne flyder *Múlaá G T* (det skraverede) *godatún*.

fiken paa Fljótet, vilde det sikkerlig bevirke en stor Opkomst for denne Del af Landet.

Den 27. red vi op over Thordalsheden til Skriddalen, hvor de paa Gaarden *Thingmule* (*Þingmúli*) værende Fortidslevninger undersøgtes. Gaarden ligger, som Navnet antyder, paa Pynten (Mulen) mellem Skriddalsaa og Grimsaa. Her holdtes, ifølge Kaa-

Ved Lagarfjótis Sydende.

lund¹⁾, *Mule Thinget*, et af Østfjærdingens regelmæssige Thing. Meget usikre Bodtomter (4-9) o. l. findes, ligesom der paavises forskellige andre Lokalteter, saaledes en Høj i Tunet kaldet Thinghol (*Þinghóll*). Desuden kaldes en Del af Tunet *Godatún*; to herpaa liggende Tomter *Godatóptir*, ligesom en stor Klippeblok i Nærheden benævnes „*Godasteinn*“.

Birkeskov ved Hallormstaðir
(i Mellemgrunden Lagarfjót).

Vi overnattede den 27. paa *Thorvaldsstaðir*, tæt ved Thingmule, i Gejtdalen og fortsatte Dagen efter Undersøgelserne paa Thingmule, hvorefter vi samme Aften naede *Hallormstaðir*, vidunderlig skjønt beliggende ved Fljótet. Fra Fjældryggen ovenfor havde vi den

¹⁾ Island II.

skønneste Udsigt lige mod Syd til Snefjæld, Nord for Vatna Jøkel, endvidere over Fljótet og de med virkelig Skov klædte Skrænter og Skraaninger ved Hallormstad, hvor der findes Birketræer paa indtil 28 Fods Højde.

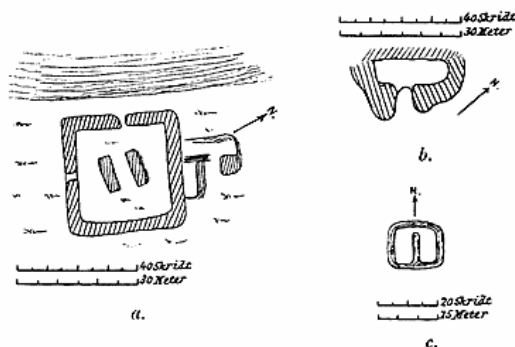
Administrator *Björgvin Vigfússon*, der bebor Stedet, viste os nogle Plantningsforsøg, han samme Aar havde foretaget i Lysninger mellem Birketræerne med Gran- og Fyrreplanter, hvilke nogle Bekjendte af ham havde skaffet ham fra Hedeselskabet i Danmark.

Paa Hallormstad boede den bekjendte Provst *Sig. Gunnarsson*, som har bidraget meget til Belysning af denne Egn antikvariske Forhold.

Den 29. Juli fortsatte vi Ridtet sydpaa langs Fljótet, til vi naaede Ravnkelstad (*Hrafnelksstaðir*), hvor Sagahelten Ravnkel boede, efter at Sámur havde fortrængt ham fra Adalbol. Synlige Minder fra den Tid findes ikke.

I Fljotsdalen.

Ved Ravnkelstad var det, at Sams Broder Eyvind, kommende Øst fra, langs Fljótet, red med sine Mænd neden for Tunet, derpaa forbi Enden af Søen og over Jøkelsaa paa Skaalevad (*Skálavad*). Enden af Søen ligger nu $\frac{1}{4}$ Mil nordligere. Elven hedder her Fljótaldsaaerne, længere inde hinsides Skridakloster benævnes den Jøkelsaa, hvilken kommer fra Norddal og her forener sig med Keldaa fra Syddal. Det Vadede, Eyvind benyttede, har rimeligvis ligget lige neden for Bessastad. Her findes der nu intet Vad, men paa den flade, græsgrøede Slette tæt ved Elven ligge nogle Tomter, der benævnes *Skálatóftir*, og ved hvilke der endnu skjelnes ældgamle

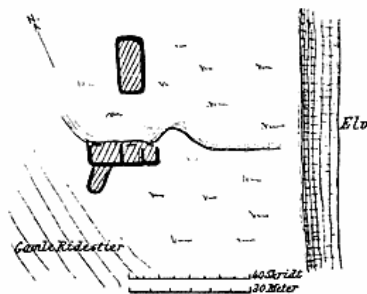
Ruiner ved *Skriduklaustur*.

tóftir, og ved hvilke der endnu skjelnes ældgamle Ridestier.

At Eyvind er redet ad disse Stier, er højest sandsynligt. De føre lige mod Bessastad, og ifølge Sagaen

fortsatte han Vejen herfra ad „*Bessagötur*“ (d: Bessavejene) op paa Højsletten.

Paa Ravnkelstad saa vi Kvinderne, da vi passerede, i Færd med udenfor Husene at koge Hvalkjød, som nylig var hjembragt fra Hvalstationen i Hellisfjord i store Mængder, ligesom til andre af Egnens Gaarde. Mændene vare beskæftigede med at føre Hø hjem; vi fik dog en Baad, i hvilken vi roede over Aaen, medens Hestene med megen Besvær bragtes over ved Svømning.

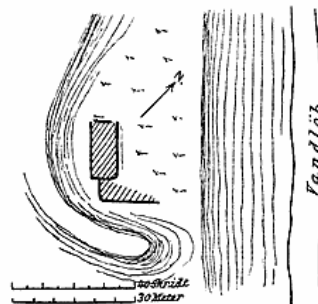

Skálatóftir ved Jökulsá.

Paa Bessastad paavises en anden

Sagahelt, *Besse Óssurssöns* Gravhøj, hvori der flere Gange er gravet. Det er en lille c. 3' høj Knold paa Tunet. Paa en lille Afsats ved Bessastaða, Syd for Gaarden, ligger en Tomt, der benævnes *Godaborg*, hvor Besses Gudehus menes at have staaet. Det viser sig iøvrigt, at Gudshusene i ikke faa Tilfælde paa Island ere anbragte i Nærheden af Elve og Vandfald, hvilke da formentlig have været indviede til vedkommende Gud.

Fra Bessastad er der ikke langt Syd paa til Gaarden *Skridakloster*, hvor vi overnattede. Her fandtes Islands yngste Kloster, hvilket grundlagdes i Aaret 1494, men hvis Klosterkirke først indviedes 1512.

Godaborg ved Bessastaðir.

Klosteret blev ophævet ved Reformationen. Ruiner af en Kirke og Kirkegaard (a) ses c. 600 Fod S. Ø. for Beboelseshusene lige nedenfor en Skrænt. Efter Traditionen skulde der have været en Løngang under Jorden mellem Gaarden og Kirken, hvilken Nonnerne benyttede. Et Steds viser man endog paa et Stykke en lav Forhøjning, som skulde være Rester af denne (overdækkede) Gang; men Traditionen har vistnok kun saare lidet paa sig. Omtrent 40 Alen Vest for Beboelseshusene paavises en Tomt (b), der angives at være fra Klostartiden. Den er 30—40 Skridt lang og højest 24 Skridt bred. Et i en dyb Grøft ved Ruinens ene Ende fremkommet

Snit viser, at Grunden til Bygningen her bestaar af et Stenlag, som nu ligger 4 Fod under Jordoverfladen. Endnu en tredje, mindre Tomt (c) findes paa Tunet.

Paa Gaarden saas en Mængde Drivtømmer navnlig af Fyrretræ, hvilket var indsamlet ved Kysten nær ved Lagarfljótets Udløb.

Paa Tunet vises en aflang rund Rullesten, den saakaldte *Bessasten*. Ifølge Traditionen laa den oprindelig paa Bessastad. Her blev den en Gang af Besse med Foden kastet fra Husene til det Sted, hvor han siden begravedes. Paa Stenen vises en smal Fordybning, i hvilken Besse ved den Lejlighed anbragte Foden. Den vejer efter Sigende c. 180 Pund.

Det var Søndag Aften, og der lød fra Badstuen flerstemmige, smukke Sange ind til os.

Man fortalte, at her paa Egnen plejer man at samles i eller ved Kirkerne efter Gudstjenesten for at indøve og more sig med at synge flerstemmige Sange. Det Samme gjør man om Aftenen, naar Dagens Arbejde er endt paa Gaardene.

Paa Fljótaldalsheden
(i Baggr. Eyvindarfjöll).

Gaarden er en af de største her paa Egnen. Her dyrkes Kartofler med Held. En mægtig saakaldet „Nátthagi“ eller indhegnet Græsplads, hvor Faarene tilbringe Natten, saas paa Skraaningerne. Syd for Skridakloster kommer man til Valtjovstad Præstegaard, hvorfra Nationalmuseet har en prægtig Kirkedør. Ikke langt Sydøst fra Kirken findes et Par smaa Tomter.

Ravnkelsdalen.

Den 30. Juli red vi til Adalbol i Ravnkelsdalen. I Stedet for at tage Ridestien fra Bessastad til Bro valgte vi Ridevejen fra den inderste Gaard i Norderdalen til Adalbol. Den er kortere og ikke saa sumpet og ufarbar som ovennævnte.

Fra denne Gaard steg vi op ad den meget stejle Fjældside og fortsatte Riddet mod Vest. Efterhaanden kom vi saa højt, at vi fik en fortrinlig Udsigt i det klare Vejr til *Snefjeld* (Snæfell) og *Vatnajökklens* Nordøstre Del, hvilke tegnede sig ganske tydeligt.

Overfladen paa denne Del af Fljótaldalsheden er meget fedtet og sumpet og bestaar af dyndede Moser og Smaasøer, blandt hvilke den i Sagaen omtalte *Oxamyrr* maa søges. Men længst mod Vest bestaar den af en bølgeformet Stenslette. Da Sommeren 1901

Hrafnkelsdalur set mod Nord,
fra Fjældene Øst for Adalbol.

var meget tør, havde vi ikke større Vanskeligheder at overvinde, navnlig fordi Moser og Smaasøer vare udtørrede. Ikke langt fra Randen af Ravnkelsdalen hæver sig to Smaafjælde, der benævnes Eyvindarfjældene (*Eyvindarfjöll*), mellem hvilke *Eyvindardalen* ligger. Her gik vistnok en Ridevej i Sagatiden. Drabet paa Eyvind fandt efter Traditionen Sted paa Skraaningen af det sydligste af Eyvindarfjældene. Naar man kommer et godt Stykke frem paa Heden, øjner man disse to temmelig flade Toppe.

Eyvindará passeres og siden *Hólkná*. — De udspringe begge to ved Snefjælds Nordende, løbe i N. O. og bøje tilsidst i N. V. ned i Jökelsdalen, saaledes som vist paa Skitsekortet. — Derpaa nærmer man sig Ravnkelsdalen, ladende Eyvindarfjældene til Højre. Paa Vejens sidste Del faar man et Glimt af Vatnajökklens Midterparti med Kverkfjöll at se.

En enkelt Hjejle lod sit Fløjt høre hen over Højsletten. Af og til havde vi set afbrudte Rensdyrtakker og itubrudte Skier, der fortalte os om Vintrens Idræt. Nu nærmede vi os i den stille Aften Ravnkelsdalens Rand, fra hvilken vi saa Adalbol (*Adalbol*) ligge dybt nedenfor vore Fødder. Efter en besværlig Nedstigning paa Fjældside, hvor Hestehovene traadte i dybt vulkansk Askelag fra Askjas Udbrud i 1875, naaede vi vort Maal.

Foran Gaardens Indhus laa Rensdyrtakker med paasiddende Hoveder, og paa Hustagene fandtes en Mængde Takker. Rensdyrjægeren *Elias* modtog os paa det bedste og var strax villig til at ledsage os paa de kommende Udflugter i Dalen og op under Vatna Jöklen. Han var en Mand paa henved 40 Aar med

et kjækt Ansigt. Han har døjet mangen en haard Dyst paa sine besværlige Rensdyrjagter, og han er en af dem, der mest har bidraget til at udrydde Dyrene.

Adalbol. -- Udenfor Rensdyrjægerens Bolig.

Ravnkelsdalen, der gennemstrømmes af Ravnkelsaa, er en godt fire Mil lang Dal, der munder ud i Jökeldalen lidt neden for Bro. Der findes nu kun to smaa beboede Gaarde, *Vadbrekka* og *Adalbol*, begge beliggende Vest for Aaen; men i gamle Dage var der en hel Del flere. Allerede under Sortedøden (*Svartidaudinn*), der hærgede Island i Aarene 1402—1404, et halvt hundrede Aar senere end i det øvrige Europa, gik de fleste til Grunde, og efter Askjas Udbrud i 1875, under hvilket Askeregnet af Vinden førtes hen over den nordligste Halvdel af Dalen, blev de derværende Græsgange ødelagte. Baade Kaalund og Sigurður Vigfússon¹⁾ have tidligere omtalt de antikvariske Forhold i Ravnkelsdalen.

Nordligst i Dalen laa *Milakot* (Kortets Nr. 2), hvor der vides at have været Tomter, som dog nu ere meget ubetydelige. Derpaa følger i sydlig Retning *Vadbrekka* (V. for Aaen) en lille Gaard, der, som sagt, er beboet, *Þrándarstaðir* (Nr. 3 V. for Aaen) temmelig højt paa Skraaningen. Denne Gaard menes ikke at have været beboet siden Sortedøden. De derværende Tomter ere i sin Tid blævne overskyllede af Vand og dækkede af Jordskred; nu er Stedet tildels græsbevoxet.

Ved *Þórisstaðir* (Nr. 4 Øst for Aaen) ses endnu 6—7 Hustomter, hvoriblandt en ret stor (12×6 Skridt), medens der paa to Steder, hvor det formodes at lignende have været, nu er indrettet Faarestalde fra *Vadbrekka*. Gaarden siges at være lagt øde efter Sorte-

døden, men siden skal den atter være bleven beboet for paany at være bleven lagt øde. Paa Stedet voxer lidt Birk og en Del Pil, hvis Blade og Kviste slaas som Hø for at bruges til Vinterfoder for Faarene. Syd for denne Ødegaard laa *Tobbhóll* (?: *Þorbjarnarhóll* Nr. 5), aabenbart det *Hóll*, hvor Thorbjørn boede. De dér værende Tomter ere nu ganske ødelagte af Vandet.

Adalbol, der var Skuepladsen for de i Ravnkelsagaen fortalte saa tragiske Hændelser, laa, saavidt man kan skjønne, paa det samme Sted, som den nuværende Gaard. Efter Sigurður Vigfússon paavistes der ham her meget utydelige Tomter af et *átibár* og en *skúla Hrafnkels goda*¹⁾.

Hrafnkelsdalur, set mod Syd, (hinsides Elven ligger Adalbol).

Nu, som i Sagatiden, ere Fjældsiderne næsten overalt gennemfurede af talrige Render, i hvilke Vandet, naar Sneen om Foraaret smelter, bruser ned i Dalen. De give Landskabet en ejendommelig sønderreven Karakter, og de have bevirket, at Jordskred og Oversvømmelse næsten helt have ødelagt Plantevæksten paa Fjældskraaningerne og delvis i selve Dalen. I Sagatiden var det omtrent lige saa slemt. Dette fremgaar af Fortællingen om Overfaldet paa Ravnkel, da Sám og hans Følge efter fra Althinget at have taget Vejen gennem det Indre af Landet (maaske op langs Thjorsaa og Vatnajökelsvejen langs denne Jökels Nordvestrand og videre over Bro) red op langs Halsen mellem Jökel- og Ravnkelsdalen for siden at efterlade Hestene ovenfor Adalbol paa Skrænten, medens Overfaldet fandt Sted.

Stedet benævnes i Sagaen Hrossageilar, hvilket stemmer med, at slige smalle, græsgroede Kløfter kaldes geilar.

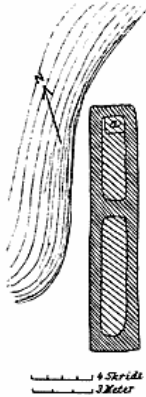
Stedet, hvor Freyfaxe blev dræbt, *Freyfaxahamarr*, (F paa Kortet) paavises en halv Mil Syd for Adalbol, hvor der findes en Kløft (*Faxagil*) med foranliggende Hamre, hvorfra Hesten styrtedes ned.

¹⁾ Rannsókn i Austfirðingafjórðungi 1890 (i Árbók hins islenska Fornleifafjelags 1893).

¹⁾ Árbók hins isl. Fornleifafjelags 1893.

I Sagaen omtales, at Ravnkels Hov stod dér ovenfor.

Sigurður Vigfússon fandt paa Fjeldskrænten et Stykke sydligere en langagtig Ruin, som han mente var dette Hov. Skjønt Beliggenheden godt kunde passe, synes Ruinen dog, paa Grund af sin langagtige og smalle Form, snarere at være Tomten efter en Faarestald.

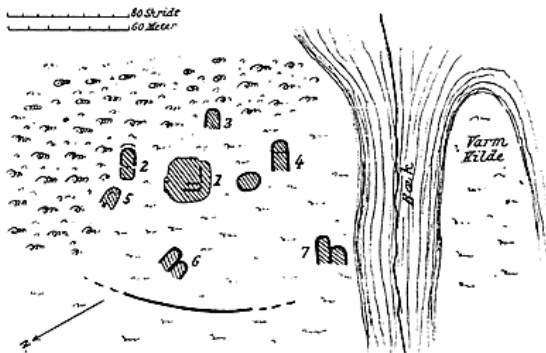

Ruin s. i. Faxagil.
a. Udgravet af
Sig. Vigfússon.

Tæt Nord for Adalbol paa vises det Sted, hvor Ravnel blev begravet. Det er en lille Banke, i hvilken Vigfússon fandt nogle Menneskeben. Jordsmonnet i Dalbundens nordlige Del, der blev omtrent ødelagt ved Askjas Udbrud, begynder nu atter at grønnes hist og her, men den lyse Aske er mange Steder fremtrædende. Selv i TUNET paa Adalbol ser man de graa Skjolder. Det er iøvrigt mærkværdigt, at der allerede paany her har dannet sig en 4 Tommer Jordskorpe over Asken, hvis Mægtighed er 11 Tommer.

Ti Minutters Ridt Syd for Adalbol, men Øst for Aaen, ses tydelige Tomter af en større Gaard, *Laugarhús*, med Rester af Tundiget (Nr. 6). En varm Kilde udspringer umiddelbart Syd for Tomterne, der ere omgivne af Pilekrat.

Dette er aabenbart Stedet for Ravnelssagaens Gaard af samme Navn, paa hvilken Bjarne boede.

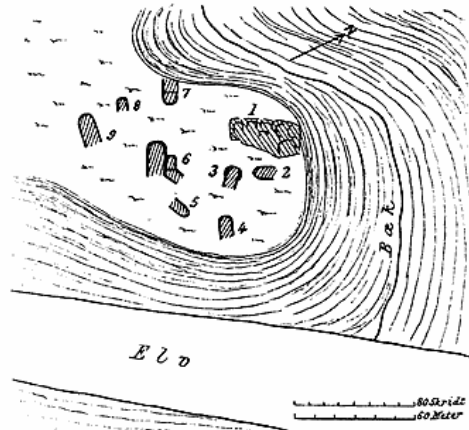
Laugarhús.

1. Beboelseshusene. 2-7. Udhuse m. m.

Allerede tidligt blev Gaarden dog nedlagt og en Tid var der Sætersted fra Valtjovstad, til hvis Besiddelser den øde Ravnelssdal henregnedes. En Del af Tomterne skrive sig derfor formentlig fra denne Sæter.

Inderst i Dalen, omtrent paa det Sted, hvor Ravn-

kelsaaen opstaar af de to Tilleøb *Thuridastadadal* fra Øst og *Glumstadadal* mod Vest, paa vises Øst for Aaen højt oppe i den sumpede Fjeldskraaning et Sted, hvor

Samstaðir.

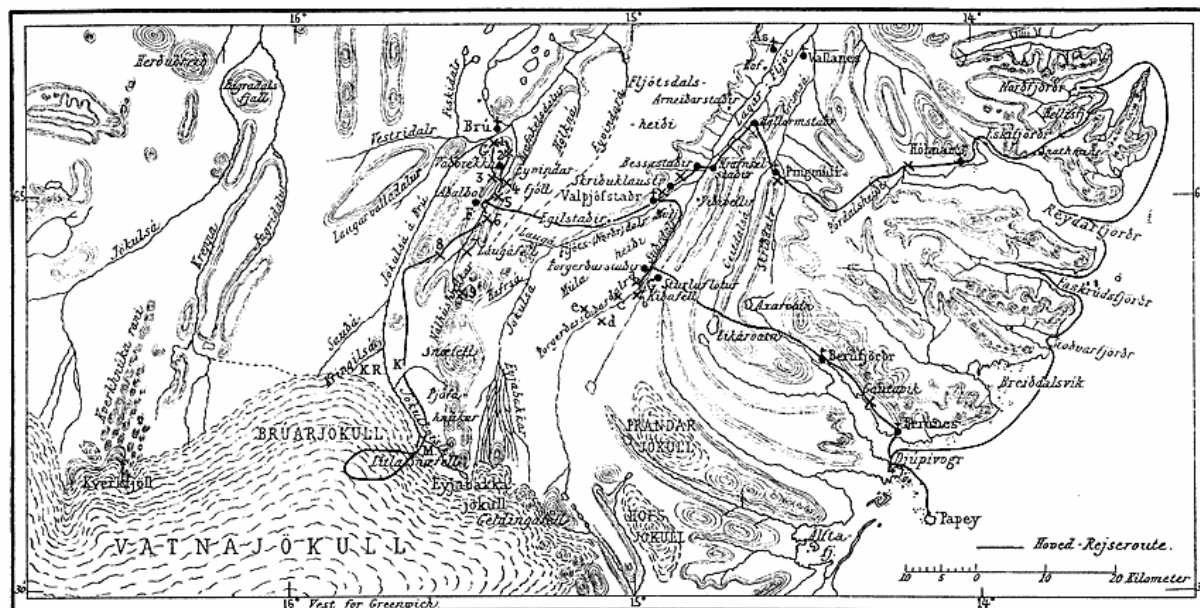
1. Beboelseshuse. 2-9. Udhuse m. m.

der skal have ligget en Gaard eller Sæter *Thuridarstad* (*Þuridarstaðir* Nr. 7), hvis Tomter nu ikke menes at være til.

I *Glumstadadalen*, Vest for Aaen, ses derimod meget tydelige Tomter, som det synes af en Gaard eller stor Sæter; den benævnes *Sámstaðir* (Nr. 8), og her siger Traditionen, at Ravnelssagaens Sam boede. Dette er dog vistnok fejlagtigt, thi Sams Bolig *Lejkskaale* (-álar) laa nordlig i Dalen. Dens Beliggenhed kjendes dog ikke.

Man nærmer sig nu op til Højsletten *Vestr-öræfi* (Vester-Ørkenen), en stor bølgeformet Hede og Stenslette, hvor der hist og her gror lidt Pil og Græs, og som strækker sig op til Vatna Jöklen. *Thuridastad* kommer fra de spidstoppe Smaafjælde Nord for Sneffjæld og hedder her *Grjóttejgsá* (Stenmarkensaa). Den kommer frem gennem en Kløft (*Grótárgil*) og har nedenfor denne fladere Grusbredder for siden atter at træde ind i en zigzagformet Kløftleje. Paa en Stenslette Vest for Aaen fandtes tidligere Tomter af en Sæter (Nr. 9), der antages at have været den i Ravnelssagen omtalte *Grjótteigssel*, og noget længere fra Aaen paa vises en „*Einarsdys*“, en Stenbunke tildels bestaaende af mærkværdig store Sten.

Lige overfor Adalbol, Øst for Elven, boede en af Ravnkels Thingmænd ved Navn *Thorbjørn* paa Gaarden *Hol*. En af hans Sønner hed *Einar*, og denne kom nu i Tjeneste hos Ravnel, som gav ham det Arbejde at passe halvtred-sindstyve Faar paa Sæteren samtidig med, at han skulde

Skitsekort over Forfatterens Hoved-Rejseroute i Sommeren 1901.

Forklaring: X. Ruin. ○ Beboet Gaard. ♂ do. med Kirke. G. Oldtidsgrav. K. R. Kringilsá-rani. M. Marítúngr (her omtrent kommer Jökulsá ud af Jöklen og forener sig med Jökulkvísl, der kommer længere S. Ø. fra). F. Faxagil. 1-9. Ruin-grupper i Hrafnkelsdalur. a-e. Ruin-grupper i Þorgerðarstæðardalur.

bringe alt Sommerbrændsel hjem. Endelig skulde han Sommer og Vinter passe Freyfakse, „men tag dig i Agt,“ sagde Ravnkel, „jeg vil, at du aldrig maa komme op paa Ryggen af Freyfakse og ride paa ham, hvor stor Nød, der end kommer over dig. Thi jeg har lovet højt og dyrt, at jeg skal blive den Mands Bane, som rider ham. Der gaar jo de 12 Hopper hos ham; hvilken som helst af dem du vil ride paa, saa kan du tage dem, enten det saa er Dag eller Nat, naar du helst selv vil og behøver det. Nu kjender du min Villie, gjer nu derefter: „den volder ei, som varer,“ siger Ordsproget.“

Einar, der var stor og dygtig, passede nu sin Gjerning, og alt gik godt: men ved Midsommertid savnede han en Morgen henved 30 Faar, som vare blevne borte om Natten. Han søgte efter dem paa alle Græsgangene, men kunde ikke finde dem. og saaledes gik der næsten en hel Uge hen for ham. En Morgen gik Einar tidlig ud, efter at Taagen var lettet. Han tog en Stav, et Bidsel og et Dækket i Haanden og gik frem over Grottejsaaen, som løber forbi Sæteren. Paa Aabredden laa de Faar, der havde været hjemme ved Sæteren Aftenen i Forvejen for at malkes: dem drev Einar nu igjen hjem til Morgenmalkning, og derpaa gik han ud for at lede efter dem, der vare blevne borte. Henne paa Aabredden saa han Freyfakse og dens Hopper. Han søgte nu at indfange en af Hopperne, men til al Uheld vare de mod Sædvane saa sky, at han ikke kunde indfange dem. Freyfakse derimod stod ganske stille, som om han var naglet til Stedet. Einar tænkte da, at Ravnkel neppe vilde faa det at vide, om han red paa den. Saa

tømmede han den op, lagde Dækket paa Ryggen og satte sig op. Den fór rask af Sted, og han red nu langs Aaen ind i Fjeldkløften, hvorfra den kommer, derpaa langs hen mod Jøklerne forbi mange andre Sætere. Overalt spurgte han alle Faarehyrder, han traf paa, om de ikke havde set noget til de Faar, han savnede; men ingen af dem kunde give ham nogen Oplysning.

Saaledes kom han vidt omkring og blev ved at ride til Midtften. Han tænkte nu paa, at han burde røgte det Kvæg, som var hjemme paa Sæteren, og han red da en anden Vej, end han var reden ud, hjem til Grjottejssæteren. Til sidst kom han forbi den samme Kløft, som han var reden igjennem paa Udvejen; dér hørte han noget bræge, og da han saa efter, opdagede han sine 30 Faar. Han drev dem nu hen til Sæteren tilligemed det andet Kvæg, og derpaa vilde han bringe Freyfakse tilbage til dens Stod. Hingsten var dyngvaad af Sved, tilsolet af Dynd og meget træt. Den væltede sig tolv Gange om i Græsset, vrinskede derpaa højt og gav sig til at løbe af Sted ned i Dalen til Adalbol, idet Einar forgjæves søgte at komme frem foran den for at drive den tilbage til Hopperne.

Da den naaede Adalbol, standsede den udenfor Døren og vrinskede højt. Ravnkel sad just og spiste: da han fik at vide, at det var Freyfakse, gik han ud.

„Ilde tykkes det mig, at du er saaledes tilredt, min Fosterson! Men godt var det, at du beholdt din gamle Klogskab og lod mig det vide. Nu skal det nok blive hævnnet. Gaa du nu kun til dine Hopper.“ Og Freyfakse gik strax op gjennem Dalen til sit Stod.

Næste Morgen red Ravnkel op til Sæteren og dræbte Einar: Han havde blaa Klæder paa og en Øxe i Haanden, men ellers ingen Vaaben. Einar havde netop drevet Faarene ind i Foldens til Malkning, og han laa nu paa Gjærdet og talte Dyrene, medens Kvinderne vare i Færd med at malke. Alle hilste paa Ravnkel, og Einar fortalte, at der havde været 30 Faar borte, „men har der ikke tildraget sig det, som værre er? Har du ikke redet Freyfakse igaar?“

Einar sagde, at han vilde ikke nægte det.

„Hvorfor red du den Hest, jeg havde forbudt dig at ride paa?“ spurgte Ravnkel: „der var jo dog Heste nok, du frit havde Lov at bruge. Dog siden du saa ærlig har ved-

Snaefell set fra Vest.

I Baggr. t. V. *Nálhúshnukur*. — I Mellemgr. der nedenfor kommer *Grjótteigshá* ned over Skrænten.

gaaet det, du har gjort, saa skulde jeg have tilgivet dig denne Ting, havde jeg ikke blot svoret saa dyr en Ed.“

Og saasom han nu trøede, at det ikke gik den Mand godt, som ikke holdt sine svorne Løfter, saa sprang han af Hesten hen imod Einar og huggede ham Banehug. Derpaa red han hjem til Adalbol og fortalte, hvad han havde gjort. Og han lod en anden Mand tage op til Sæteren for at vogte Smaakvæget.

Men Einars Lig lod han bringe hen paa Fjeldet Vest for Sæteren og rejste der en Stenvarde ved Dyssen, som siden kaldtes *Einars Varde*, og naar Solen kommer hen til den, holder man Middagen paa Sæteren.

Saaledes lyder Sagaens Beretning.

Eggen er nu øde og tilsyneladende lidet egnet til Sæter; men det kan jo have været anderledes i Sagatiden. Forf. besøgte ikke selve Sæterstedet, men Elias paastod, at der nu ikke fandtes Tomter her.

Iøvrigt henvises til Kaalunds Island, hvor der er givet en udtømmende Beskrivelse af Eggen m. II. t. Forstaaelsen af Sagaen.

Fra Terrænet ved Grottejsæteren, hvor Einar vogtede sine Faar, og hvor Freyfakse græssede med sit Stod, havde han ikke langt at ride, forinden hele Vester Øræve laa udbredt for ham med Snefjæld og Vatna-jökull i Baggrunden, saaledes som det ses paa nedenstaaende Skitse. Under sin Eftersøgning af de borteblevne Faar har han sikkerlig spejdet vidt og bredt rundt efter dem her; da han ingen opdagede, red han

mod Vest over mod Jøkelsaaen og ned langs den, som det siges, til Reykjasæteren (Reykjasel). Hvis denne er identisk med det Sted, som nu benævnes saaledes (G), maa han paa Tilbagevejen være redet forbi Adalbol oppe paa Halsen eller Fjældryggen mellem Jøkelsaaen og Ravnkeldalen, efter ialt at have redet en 8 à 10 danske Mil.

To Oldtidsgrave.

Kun kort var den Periode, i hvilken Islænderne begravedes paa hedensk Vis, alt i alt kun 125 Aar; thi efter at Kristendommen Aar 1000 ved en Parlementsbeslutning var bleven vedtaget paa Althinget, og den „blide Krist“ var traadt i Stedet for de gamle „vrede Guder“, blev ingen mere højlagt i sit fulde Skrud med Kostbarheder, Smykker, Vaaben, Heste og Hunde. Der „blotedes“ da kun i Smug et og andet Sted, og sjældent ofredes der Dyr til Thor eller Frey; Kirkerne traadte i Stedet for Gudehovene, og Klokkerne ringede til Messe dér, hvor forhen Offerdyrenes Brøl gav Gjenlyd i Fjældene. Men var saaledes — af Fornuftthensyn og politiske Grunde — den gamle Asatro officielt vegen for den nye Lære med dens mildnende Indflydelse, vedblev dog Vikingetidens Aand i lang Tid at beherske det frihedselskende og stridslystne Folk, blandt hvilket Blodhævnen herskede, og hos hvem Ærens Love endnu vare prægede af Vikingernes Tankegang. Da fandtes der staalsatte Mænd, for hvem en ærefuld Død med Sværdet i Haand havde sin store Tiltrækning, og ved deres Side stod fribaarne Kvinder, hvis Stilling i Samfundet ofte var sideordnet med Mændenes. — Det er saa at sige udelukkende gennem Sagaerne, at vi have lært disse Forhold at kjende, thi kun sjældent kom der Oldtidsfund for Dagen, som kunde give Oplysning herom.

I Museet i Reykjavik findes saaledes kun nogle faa større Gravfund fra hedensk Tid, og disse ere kun i et enkelt Tilfælde blevne fremdragne af Folk, der have haft Forstand paa at gjøre de nødvendige Iagttagelser. Ved et lykkeligt Tilfælde fik jeg Sommeren 1901 Lejlighed til at fremdrage to saadanne Fund.

Vi fik nemlig at vide, at der af Bonden paa Gaarden *Brú*, den inderste Gaard i „Jøkeldalen med Bro“, var fundet et „Messingspænde“ paa et Sted, hvor Sandflugten havde afdækket nogle Knogler. Vi begav os til Stedet. Jøkelaen er en rivende Strøm, der, som vi senere skulle erfare, dannes af forskellige Kildearme, hvilke alle komme fra Vatna-Jøklens Nordrand; dens Vand er, som alle Jøkelelves, mælkehvidt, dens Bund fyldt med Kviksand, og den bruser

mod Havet med rivende Strøm. Naar Solen, som i denne Sommer, i lange Perioder har skinnet paa Jöklen, bliver Afsmeltningen meget stor, og Strømmen saa strid, at Hestene ikke kunne svømme over. Paa Jökelaens øvre Løb findes ingen Færge eller Broer, og ved Gaarden Bro, hvor der, som Navnet antyder, i gamle Dage (før Aar 1700) skal have været en naturlig Klippebro, er der nu kun en Luftfærge, i hvilken en Mand ad Gangen kan overføres. Vi vare saaledes afskaarne fra at fore vore Heste over til venstre Bred og maatte lade Bagagen og Pakhestene blive paa Adalbol.

Dalen langs Jökelaen har i gamle Dage været bebygget langt længere ind mod Jöklen end nu til Dags. Ruiner af Gaarde, som blev lagte øde, nogle allerede i „Sortedødens“ Tid, andre da Askja i 1875 udslyngede sine mægtige Askelag over Landet, vil man endnu paavise enkelte Steder ved dens Bredder, og paa andre Punkter ved disse minde Navnene om den tidligere Bebyggelse.

Det eneste Sted af Jökelaadalen, vi fik Lejlighed til at besøge, var en kort Strækning Øst for Bro. Her paavistes Stedet for ovennævnte *Reykjasel* c. $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$ Mil Syd for Bro og Øst for Jökelsaa. Der fandtes dog ingen synlige Hustomter. Et Stykke nordligere, omtrent i Højde med Bro, paavistes derimod Tomterne af Gaarden *Bakkastadir*, der var Kirkested, og hvor der foruden nogle sammenfaldne Husmure saas en cirkelrund Indhegning 20 Skridt i Tværmaal, hvilken menes at være en ældgammel Kirkegaard.

Paa Jökelsaaens venstre Bred skal der efter Sigende af Erik, Bonden paa Brú, findes flere Ødegaarde¹⁾.

¹⁾ Nord for Brú, mellem denne Gaard og den nordligere Eriksstadir, ligger saaledes *Örrustadir* inden for Höll.

Omtrent 10 Minutters Ridt Syd for Brú ligger endvidere *Steingrimsstadir*, hvor der findes enkelte Tomter: c. 1 Times Ridt fra Brú ved *Reykjará* (omtrent lige over for *Reykjasel*) ligeledes en Ødegaard; endnu et godt Stykke sydligere ligger endelig Ydre- og Indre-Gardar (*Ytri- og Fremri Gardur*) paa førstnævnte Sted ses tydelige Hustomter, paa sidstnævnte kun utydelige.

I *Langavalladalur*, 3—4 Timers Ridt fra Brú, findes *Hringur* eller *Hringstadir* med i det mindste 3—4 utydelige Hustomter samt et Tungjærde. Vest for Elven laa her *Langavallur*, der i Aaret 1900 aiter blev beboet.

I Dalen har der endvidere efter Sigende været to Sætersteder: *Múlasel*, beliggende ved Sammenløbet mellem Fiskidalsá og Reykjaá, og et andet, dér hvor Reykjaá falder i Jökulsá.

De fleste af de nævnte Ødegaarde skulle være uddøde under „Sortedøden“¹⁾.

Vi havde i Regn og Blæst fra Adalbol foretaget et Ridt op paa Højplateaet Syd for Jökelaadalen for at faa en Oversigt over Vatnajökels mægtige Flade; men det var kun lykkedes os at faa enkelte Glimt af den at se. Nu skridtede vi ned ad mod Jökelaen ad den stejle Fjældside og nærmede os *Reykjasel*, det Sted, hvor Fundet var blevet gjort. Navnet antyder, at der her en Gang har været Sæter (Sel). Fundet viser, at dette formentlig i endnu ældre Tid har været beboet af en Storæt. Nu er her ganske øde, og Tomter af Huse fandt vi ikke.

Det viste sig snart, at Findestedet ikke var blevet gennemrodet, som det ellers plejer at være Tilfældet ved slige Lejligheder. Sandflugten havde blottet Kranie og Knogler af et Menneske, ved hvilke der samtidig var kommet nogle Glasperler og et, som det senere viste sig, smukt skaalformet Spænde af irsk Stilart frem. Disse Ting vare blevne opsamlede; men iøvrigt vare Skeletdelene blevne tildækkede igjen.

Erik fra Bro blev hentet og kom over i Luftfærgen; samtidig fik vi Graveredskaber, og nu begyndte Undersøgelsen. Findestedet laa 15 Fod over Jökelaens Vandspejl og 35 Fod fra Bredden, som her var stærkt udsat for Bortskylning. Nærmest denne fandt vi nogle Heste-

Jökulsá á Brú ved *Reykjasel* (set mod Nord).
I Brinken t. H. Gravpladsen.

knogler, og Erik fortalte nu, at der tidligere af Faarehyrderne her var fundet en Mængde lignende, hvilke vare komne til Syne dels ved Bortskylning under Tøbrud og dels, naar Vinden blæste Sandet op. Disse Knogler havde Drengene moret sig med at kaste i Vandet. Umiddelbart Syd for (?: længst fra Bredden) saa vi Menneskeskelettet, der saavidt man kunde se, havde haft Længderetning i N. S., med Hovedet i Syd. Paa Grund af, at Liget havde været begravet i tørt Sand, havde Fundet i det Hele taget holdt sig forbausende godt. Ikke blot Hovedskallen, men Bryst,

¹⁾ Jfr. iøvrigt Thoroddsen: En Undersøgelse 1882 i det østlige Island (Geogr. Tidsskr. 7. Bind).

Bækken og Arme fandtes; derimod manglede Knoglerne af den nederste Del af Benene, hvilke rimeligvis vare bortskyllede.

En omhyggelig Eftersøgning gav det overraskende Resultat, at der var bevaret forskellige Rester af vævede Klædningsstykker, ja, et enkelt af dem var endog smukt ornamenteret. Saa vidt vides for første Gang paa Island, lykkedes det saaledes at optage

Jökulsá á Brú ved Reykjaset (set mod Syd).
T. V. i Brinken, Gravpladsen; t. H. hinsides Elven
udmunder Reykjafá.

Rester af Klædningsstykker, der mindst ere 900 Aar gamle, foruden en hel Del Glasperler og forrustede Jærnsager.

Vi havde fremdraget Stykker af to tykke brune Uldsnore, hvilke paa en ejendommelig Maade havde været holdte sammen ved en grøntfarvet Traad. Snorene bare Vidnesbyrd om at have været i Forbindelse med Metal. Der var nemlig Ir paa dem. Det Samme fandtes paa noget vævet Tøj. Ved at sammenholde disse Gjenstande med det af Erik optagne prægtige ca. $3\frac{3}{4}$ Tomme lange skaalformede Broncespænde viste det sig, at disse Gjenstande nøjagtig passede sammen. Spændet havde siddet paa Snorene og aabenbart været fæstnet til disse ved den grønne Uldsnor og den nu bortrustede Jærntorn paa Spændet. At Snorene og Spændet havde været i den nærmeste Berøring med det omtalte Stykke vævede Tøj, gjordes sandsynligt dels ved de omtalte Mærker af Ir (fra Spændet) dels ved, at Tøjklumpen passede nøjagtig ind i Spændets Hulhed. Jeg sluttede, at vi her havde Rester af en Kjole, der om Livet(?) havde været sammenholdt af en Dobbeltsnor, til hvilken Spændet havde været fastgjort — rimeligvis foran paa Underlivet. At vi havde fundet Rester af Kjolen, fik vi bekræftet, da vi undersøgte et smalt Stykke Tøj, der aabenbart var af en Halslinning; thi dette Stykke var af nøjagtig samme Slags brunfarvet Tøj, som det, hvortil Spændet havde været fastgjort. Linningen var forsynet med

grønne, paasyede Ornamenter, ligesom den var foret med meget fint, hvidt Uldtøj. Yderligere fandtes Rester af to til tre andre Stykker vævet Tøj (Undertrøje? Særk?) samt et Stykke af en meget grovere Vævning, hvilket var foldet sammen, som kunde det have været brugt til Kappe eller Ligklæde.

Ialt fremdroges endvidere 35 ikke store, tildels farvede Glasperler, formodentlig af en Perlekrans om Halsen; men Sandflugten havde spredt disse Perler ud til Siderne. Der fandtes absolut ingen Rester hverken af Spyd, Skjoldbule eller Sværd; derimod nogle Jærnnagler og Beslag samt Rester af en Kniv eller Dolk; endelig et stort $2\frac{1}{4}$ ” langt Jærnspænde af den Slags, der brugtes til Hestens Buggjord, hvilket jo ikke kunde forbavse, eftersom vi jo havde fundet Hesteknogler lige ved Liget.

Paa Skrænten ned mod Vandet fandtes en Del Sten, hvilke syntes at være skredne ned fra oven. De havde formentlig omsluttet og dækket Hestens Skelet. Efter det omliggende Jordsmon at dømme synes det, at Mennesket og Hesten kun ere blevne nedgravede lidt under Jordoverfladen i Sandet. Af to lyse Striber i Profilet over Graven saas, at der i disse Egne mindst to Gange siden Sagatiden har været Fald af vulkansk Aske.

Det foreliggende Fund synes at tyde paa, at en fornem, højbaaren Kvinde er bleven højlagt ved Bredderne af Jökelsaa.

Iført sin rige, prægtige Højtidsdragt lagdes hun i Graven. Hendes Yndlingshest, tør man formode, blev dræbt ved Graven og begravet ved hendes Fødder. Naar stundom ved Fyrsters og højtstillede Militæres Jordefærd Vedkommendes Paradehest af en Livtjener eller Rideknægt føres bag Ligvognen, tænker næppe mange paa, at denne Skik er en Reminiscent fra den ældgamle Tid, da Hesten i Følge Skik og Brug maatte følge sin Herre i Døden — og dog er det saa.

Det blev sen Aften, inden Udgravningen var til Ende. Det havde regnet med Byger afvekslende med, at Stormen havde rejst Sandet, og Undersøgelsen var bleven i høj Grad besværliggjort derved; snavsede og vaade steg vi nu til Hest medtagende Fundet indsvøbt i Kapper og Klæder.

Erik havde indbudt mig til Bro, og jeg gik nu over i Luftfærgen, medens min Følgesmand med Hestene ventede paa den søndre Side af Elven.

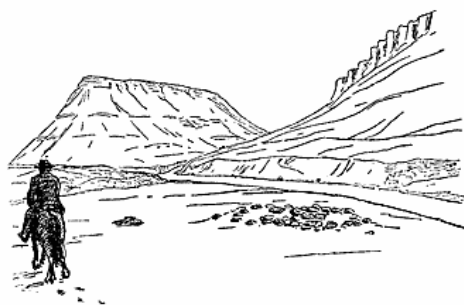
Jeg havde tidligere prøvet denne Luftfart andet Steds, saa mig afficerede den ikke, men forresten er det en ejendommelig Følelse at sidde krumbejet i en Trækasse, som paa to Jerntraade hales over den

skummende Flod, hvor Vandet brøler, saa man ikke kan høre Ørenlyd.

Fundet blev samme Aften sorteret, omhyggelig indpakket og afsendtes til Museet i Reykjavik. Sent om Natten red vi til aften til Adalbol.

Der gik en Ugestid; saa kom vi ind i Bunden af en anden snæver Dal Nord for Vatna Jökul. Det var Fljotsdalens Inderste, den saakaldte *Syddal*, der gjenstrømmes af Keldaaen.

Vi overnattede paa Gaarden *Þorgerðarstaðir* (*Thorgerðarstað*), hvor min Følgemand fortalte om Fundet fra Jøkelsaa. Nu kom en Tjenestekarl til at tænke paa, at han ikke langt fra Gaarden ved Foden af det saakaldte Kidjafell — hvor der i Sagatiden menes at have været holdt Thing — paa Gaarden *Sturluflöturs* Jord havde fundet nogle Knogler og Jærnstumper, som han havde gjemt i et gammelt Lommeterklæde. Stedet laa hinsides Elven. Næste Dag red vi derover, ledsagede af Bonden, og begyndte Undersøgelserne. Det viste sig snart, at vi her havde med en lignende Oldtidsgrav at gjøre som ved Reykjasel. Ogsaa her havde Sandflugten blottet Graven, som laa paa temmelig fladt Land nær ved Elven. Liget havde, som ved den forrige Grav, saavidt man kunde se, omtrent ligget i Nord-Syd, og ligesom ved hin fandtes her en Hest begravet umiddelbart Nord for Menneskegraven. De fleste af Hesteknoglerne vare til Stede, derimod kun faa Menneskeknogler. Vinden havde spredt baade Jærnstumper og andet Gravfund til Siden; men Graven, eller Gravene, vare ganske tydelig betegnede ved de

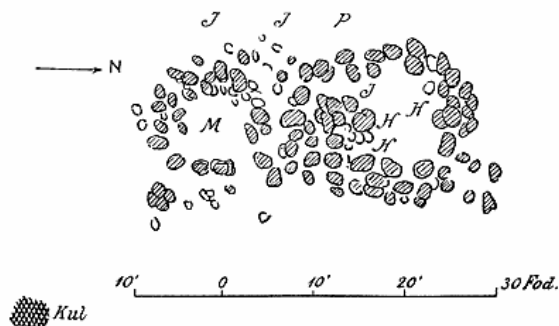

Gravepladsen ved *Sturluflötur*. — I Baggr. *Kidjafell*.

Sten, som dels havde dannet Indfatningen, dels vare lagte ovenpaa dem. Menneskegraven var c. 6 Fod lang indvendig og Hestens c. 15 Fod lang. Det Heles samlede udvendige Længde var over 35 Fod. Blandt de forrustedede Jærnsager fandtes Rester af Mundbid til et Bidsel, Knive, forskellige Beslag med Rester af Træ (som af en Sadel eller en Kasse).

Der skjelnedes ej heller her hverken Vaaben eller Skjoldbule, derimod fandtes en større Glasperle. Endelig skal anføres, at der nogle Skridt fra Graven mod Ø. fandtes et nogle faa Tommer tykt Lag Trækul- aske, hvis Udstrækning højst var 3 Fod.

Medens vi gravede, kom der Besøg navnlig af unge Piger og Børn fra Gaardene, og snart blev de

Gravepladsen ved *Sturluflötur* — Grundplan.

Forklaring: *J.* Jærnstykker. *P.* Glasperle. *M.* Knogler af Menneske. *H.* do. af Hest.

satte i Gang med at afsøge Terrænet omkring Graven for om muligt at finde Gjenstande, som Vinden havde bortført. Paa nær nogle enkelte Jærnstumper fandtes dog intet af Betydning. Samtlige Knogler opsamledes, navnlig for at faa konstateret, om Hesteracen den Gang var større end nu. Tidligere var der fremdraget enkelte Hestehaar mellem Knoglerne; men de vare nu ikke til at finde, og vi maatte nøjes med Meddelelsen om, at de havde været mørke, hvortil dog bør bemærkes, at Haarene kunne være mørkede af Jord og Sand. Selv om dette Fund, hvad Gravgodset angaar, havde været mindre betydeligt end det foregaaende, vare de ejendommelige analoge Fundforhold og Forekomsten af Hesteskelettet af megen Interesse, eftersom det var første Gang, at Knogler af en Oldtidshest vare blevne fremdragne saa vel bevarede, at dens Størrelse derefter kunde beregnes. Viceinspektør *H. Winge* godtgjorde siden, at Hesten var af en lille Race, omtrent som Nutidshestene paa Island, dog maaske en ubetydelig Smule større¹⁾.

Den Skik at begrave Heste samtidig med Mennesker er vel kjendt fra Norge, men ogsaa paa Island er tidligere fundet Beviser for, at man her har brugt

¹⁾ jvfr. Forfatterens: Hesten i Nordboernes Tjeneste paa Island, Færøerne og Grønland, Særtryk af „Tidsskrift for Landøkonomi“, udgivet af det kgl. Landhusholdnings-selskab. Kth. 1992 Side 54 o. fig.

samme Skik. Stundom var det dog kun Hovedet, som jordedes ved Siden af Hestens Ejer¹⁾.

Hvorom Alting er, de to Oldtidsfund give interessante Bidrag, ikke blot til Forstaaelse af Gravskikkene paa Island i den hedenske Tid, men idetmindste

store Farer og Anstrengelser i 1884¹⁾. Langs denne Del af Jöklen gaar den saakaldte *Vatnajökelsvej*, der var ukjendt, til *Pjetur Brynjólfsson* fandt den i 1794. (Efter et Sagn blev den dog opdaget allerede 1618). *Gunnlaugsson* m. fl. passerede den i 1839, *J. C. Schytte* 1840, da

Eyjabakká.

Snæfell.

Vatna Jökulls Nordøstrand (set fra Fljótsdalshoden, i 40—50 Kilometers Afstand).

det ene synes at vidne om den høje Stilling, Kvinden indtog i Samfundet; endelig giver dette Fund Bidrag til Belysning af Klædedragten for over 900 Aar siden i det yderste Nord.

Ved Vatna Jökulls Nordrand.

Da Vejret i denne Tid var godt, besluttede jeg at benytte det til en Udflygt op under Randen af Vatna Jökull.

Fra denne vældige Ismark paa c. 8.500 □ Kilometer, som er større end Sjælland, Laaland og Falster tilsammen, strømme Jøkeelve mod Havet i brusende, farlige Løb med Kviksand i Bunden. Disse Jøkeelves Kilder eller Udspring, for saa vidt som der tales om Nord- og Vestranden af Jöklen, vare næsten ukjendte, forinden *Dr. Thoroddsen* begyndte sine Undersøgelser. For Sydrandens Vedkommende havde de derimod længe været kjendte. Vestranden undersøgtes i 1889 og 1893²⁾ af *Thoroddsen* og Nordranden fra *Tungnafells Jökull* til hen imod *Kverkfjöll* af samme under

han nær var omkommet, og *Jón Thorkelsson* 1880. — Vejen er saaledes kun passeret 5—6 Gange. Ved *Kistufell* kom dernæst Englænderen *W. L. Watts* ned af Jöklen paa sin Vandring over denne fra *Nupstaðir*. Endvidere undersøgte *Thoroddsen* *Vatnajökvens* nordøstre Hjørne og *Snæfell* i 1894³⁾. Endelig forsøgte Englænderen *Frederick Howell*, — den bekjendte Touristfører, som gik over *Langjöklen* i 1899 og fandt sin Grav i *Herredsvandene* i *Skagefjord* 1901 — at løfte Sløret over Nordrandens Midterparti fra *Kverkfjöll* til Syd for *Snæfell*. Han ledsagedes bl. a. af *Elias* fra *Adalbod*, men havde, saaledes som han har meddelt *Forf.*, ikke Held til at se noget videre, eftersom *Snestorm* og *Taage* forhindrede ham deri. *Forgjæves* forsøgte han saaledes at naa frem til Randen af Jöklen over de oplødte Lermasser ud for *Kverkfjöll*, der aldrig er bleven betraadt af Nogen. *Thoroddsen* var den, der naaede nærmest, nemlig lige til Foden, hvor han forvissede sig om, at Fjældet indeholdt en rygende Vulkan.

Saaledes er det da ogsaa gaaet til, at ingen andre end de islandske Bønder, som om Efteraaret samle *Faarene* fra *Højfjældene*, eller *Rensdyrjægerne*

¹⁾ Forf.: *Arkæologiske Undersøgelser paa Island foretagne i Sommeren 1898* i *Geogr. Tidsskr.* (eller *Særtryk*).

²⁾ *Th. Thoroddsen*: *Fra Islands indre Højland, Rejseber. for Sommeren 1889* (*Geogr. Tidsskr.* 10. Bind). — do.: *Rejse i Vester Skaptafells Syssele 1893* (*Geogr. Tidsskr.* 12. Bd.).

³⁾ *Th. Thoroddsen*: i „*Andvari*“ 1885 og: *Vulkaner i det Nordøstlige Island* (Bihang til *K. Svenska, Vet.-Akad. Handlingar.* 14. B. 1888).

²⁾ do.: *Fra det sydøstlige Island, Rejseberetning for Sommeren 1894* (*Geogr. Tidsskr.* 13. Bd.).

hidtil have set disse Udørkener, dog kun paa Afstand — og deraf kommer det, at Kortene over dette Midtparti endnu ere mangelfulde, navnlig vedrørende Elvenes Udspring og Forgrening.

Om Morgenen den 1. August red vi da Syd paa fra Adalbol. Elias og Anton havde hver en Ridehest, jeg havde to, dertil havde vi tre Bagageheste, hvoraf en bar et Telt.

Hen paa Eftermiddagen fik vi fra et Fjæld en udmærket Udsigt over Jöklen lige fra Egnene S. for *Snæfell* til *Kverkfjöll*.

Navnlig i Vest saa vi hen over meget fjærne Strækninger.

Vi øjnede saaledes tydelig de mange mørke Smaatoppe, der skyde sig ud lige Nord for *Kverkfjöll*. Vi skjelnede tydelig Konturerne af *Dynjufjældene*, der indesluttede Askias Kraterdal, medens *Herðubreið's* Top, der ligner et Pyramidetelt, laa mod N. V. Forunderligt var det at se, hvorledes Terrænets bølgeformede Overflade øjensynlig hævede sig i nordlig Retning fra Jöklen, medens Jökelaerne desuagtet bane sig Vej i samme Retning gennem uddybede Flodsenge.

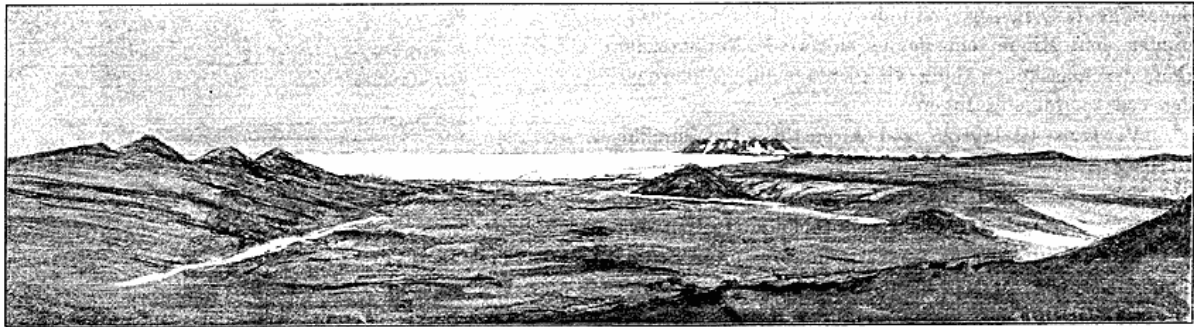
Jöklen's Overflade viste sig paa hele Strækningen fra *Snæfell* til *Kverkfjöll* som en stor, flad, ensformet Ismark, der jævnt hævede sig mod Syd. Ved Randen af Jöklen kunde man allerede i denne forholdsvis lange Afstand af en Snes Kilometer se, at Jökleranden var sort, smudsig og gennemfuret af mørke Striber baade

Efter Kortet skulde Sammenløbet af disse finde Sted flere Mil længere mod Nord. Hele Højsletten mellem os og Jöklen syntes os en trøstesløs Ødemark, men da vi, fortsættende Ridtet, kom ned paa den, fandt vi dog hist og her Pletter med sparsom Græsvegetation og lidt krybende Pil, hvor en enlig Regnspøve holdt til. Siden traf vi en Vibe, men ellers var der ingen levende Væsener at øjne, undtagen med lange Mellemrum nogle Faar eller Lam.

Snæfell viste sin skønne Top, fra hvilken to Bræer gled ned mod Vest, og Udløberne mod Syd tegnede deres mørke, skarpe Spidser mod Jöklen's hvide og Himlens mørke Bue.

Fra Adalbol til Jöklen's Nordrand skulde der i lige Linie efter Kortet være 6 Mil. Til vor Forbavelse naaede vi dog allerede omtrent til Jökleranden efter c. 5 Timers Ridt. Vi gjorde Holdt ved en Hytte (*Sæluhús*), der laa ved den lille *Sauðá*, et Tilløb til *Jökulsá*, i Linien *Snæfell*—*Kverkfjöll* eller med andre Ord over $1\frac{1}{2}$ Mil nordligere end det Sted, hvor Jökleranden skulde være. Jeg spurgte Elias, om han kunde give nogen Forklaring. Den laa nær for Haanden: For elleve Aar siden (1890¹⁾) om Sommeren hørte Beboerne af Dalene mod Nord i Juni og Juli Maaneder stærke Drøn inde fra Jöklen, og da de i August Maaned kom ned til Isranden for at lede efter Faar, saa de til deres Forbavelse, at et vældigt

Kverkfjöll (over 40 Kilometer borte).

Þjofahnúkur.

Jökulsá á Brú.

Brúarjökull paa Vatna Jökulls Nordrand (set fra Højderne Vest for Ravnkeldalens Sydende).

parallelt med Randen og vinkelret paa denne. Ligeledes kunde man skjelve mørke Smaabakker foran Randen, altsammen Vidnesbyrd om dens Ødelæggelse paa Jordsmonnet. Vi saa Jökelaen komme fra Syd, forene sig med *Kringilsá* og siden optage *Sauðá*.

Stykke af Fjældvidden var bleven bedækket med Is, som havde oprodet og skubbet Jorden foran sig. Isen havde nærmet sig Hytten paa under en Kvartmils Afstand,

¹⁾ Jvnf. Thoroddsens Unders. 1894. (Geog. Tidssk. 13. Bd.)
22*

og hele den „Fjældavrett“ laa nu dækket af Ismasser. Medens Folk tidligere havde brugt c. 2½ Timer for at ride fra Hytten til Jöklen, tog det nu kun ¼ Time. Og samtidig hermed havde de Jøkelelve, som dannede „Jökelaen med Bro“ (Jökulvísl, Jökulsá, Kringilsá osv.) i meget væsentlig Grad forandret deres Løb.“ Slige „Jökelløb“ ere godt kjendte paa Island og ikke mindst fra Vatnajöklen, under hvis Isdække der slumrer Vulkaner, der have anrettet stor Ødelæggelse.

Jökellebene komme pludseligt og anrette i en Haandevending en frygtelig Skade, navnlig hvis det gaar ud over beboede Egne; men selv her oppe i de ubeboede kan Skaden være betydelig, naar det gaar ud over de sparsomme Fjældgræsgange. At ikke mere af Terrænet Nord for Jöklen blev oversvømmet og ødelagt af Isen, var aabenbart begrundet i, at Overfladen, som berørt, hævede sig i nordlig Retning. Ved Jökelløbet førtes Masser af Is ned ad Jökelsaaen, og Vandstanden steg en Snæs Fod, saa at f. Ex. Luftfergen ved Bro ikke kunde benyttes i flere Dage,

Engländeren *Howell* har meddelt mig, at Jökelløbet, efter hvad han fik oplyst, strakte sig helt Vest paa til Kverkaa, hvor Isranden laa halvvejs ned gennem Kverkaa Dalen, og hvor den i 6 Aar kun trak sig „16 Yards“ tilbage. Ogsaa her blev Elvenes Løb noget forandrede, og der førtes en uhyre Mængde Vand ned i dem.

Siden Jökelløbet i 1890, er Jöklen atter kommen i Ro. Revnerne have lukket sig, og Jökleranden har trukket sig lidt — nogle hundrede Alen — tilbage. Foran den ligge nu ravnsorte, stundom kegleformede Oprodningsområder som Minde om denne storartede Naturevolution, der maaske en Gang vil gjentage sig — hvornaar det véd selvfølgelig Ingen.

Vi kom til Hytten ved Aftenstid. Det smukke sigtbare Vejr var blevet afløst af svære Byger, som kom strygende ned fra Jöklen og piskede os i Ansigtet. Vi vare derfor glade ved at finde Husly i den ny opførte Hytte, hvor alt var rent og pænt, eftersom den aldrig før var bleven benyttet.

Om Natten fik vi en slem Snestorm med nogle Graders Kulde, men vi stængede for Døren med Sadler og Høsække, for at Vinden ikke skulde trække; jeg hyllede mig i min Lammeskins Pels og, dækket af Tæpper, laa jeg lunt i Jordhytten her oppe under Jöklen, langt fra menneskelige Boliger. Anton og Elias havde over Gulvet i Hyttens anden Ende bredet Hø, som var samlet i Sommer, da den blev bygget, for at Faarehyrderne om Efteraaret kunne finde Nattely, naar de skulde samle Faar og Lam sammen.

Over Høet bredte de vort Teltlærred, som der den Nat ingen Brug var for, og paa dette hvilede de nu blødt og godt efter den anstrengende Dag.

Anton har stukket Benene i en Sæk og dækket Kroppen med sin Kappe; Elias har hyllet Hovedet ind i sit mægtige Uldtørklæde, taget Trøjen af og lagt den over sig. Deres Aandedræt lyder tungt. Udenfor suser Stormen og rusker i Hyttens Græstørvstag, der hviler paa store, flade Sten, lagte paa Spær. Enkelte Steder er Træværket erstattet med afbrækkede Rensdyrtakker, et Bevis for, at vi ere i Egne, hvor de sidste Rester af disse prægtige Dyr findes. Udenfor Hytten græsse Hestene med Forbenene bundne sammen; men til Trods herfor maa de tilses en Gang imellem i Nattens Løb — da de paa Grund af Uvejret søge hjem efter, og det er utrolig lange Strækninger, de kunne humpe. selv med sammenbundne Forben. De søge næsten altid tilbage til deres Hjem, navnlig fra slige øde Egne, hvor Græsset ikke er godt.

Om Natten fik vi en slem Snestorm med megen Kulde, og, da vi næste Morgen saa os om, vare alle

Hjemkomsten fra Svanejagten.

Fjældene mod Nord dækkede af Sne. Op ad Dagen klarede Vejret op, Solen begyndte at skinne, og efter at have forfrisket mig ved det sædvanlige kolde Morgenbad i Elven begav jeg mig ud paa Undersøgelser i Eggen og for at nyde det prægtige Rundskue.

Imidlertid føjtede Elias rundt for at finde Rensdyrene. Han kom dog tilbage efter 8 Timers Fravær uden at have opdaget dem.

I Elven havde vi truffet to Sangsvaner med 3 Ellinger, hvilke vi alle skød med vore Riffer for at faa Føde; thi det var smaat bevendt med vor Proviant. Lige saa ilde farne vare vi med vort Kjøk-

kenudstyr. Vore Krus vare gaaede i Stykker, skjönt de havde været stoppede ind i Høbundter, og vi maatte binde dem sammen med Sejlgarn for at kunne drikke vor Thé.

Efter en anstrengende Dag smagte Aftensmaaltidet i Hytten brillant. Vi tændte vore Piber, og Elias fortalte om Rensdyrene og Rensdyrjagten:

Som maaske bekendt, blev der i det 18. Aarhundrede fra Norge indført en Del Rensdyr, som snart formerede sig betydeligt. De optraadte navnlig paa tre Steder, paa Reykjanæs Halvøen, i Egnen S. Ø. for Myvatn og ved Snefjeld samt Vatna Jökels Nordrand, hvor de længst fik Lov til at leve i Fred.

Nu skal der, paa Grund af de Efterstræbelser, der ere gjorte for at nedlægge dem, ikke være ret mange tilbage paa Island. Paa Reykjanæs skal der findes 8—10 Stykker, ved Myvatn er der ikke set nogen i de sidste Aar, men af Flokken ved Snefjeld mentes der derimod at være halvandet hundrede tilbage. Endnu for 14 Aar siden bestod Flokken her af mellem 700 og 1000 Stykker. Imidlertid begyndte netop den Gang Jægernes Ødelæggelse efter stor Maalestok; her til kom samtidig meget kolde og haarde Vintre, i hvilke der døde en Mængde, medens andre, der havde søgt sig Føde nede i Dalene, her blev et let Bytte for Jægerne. Elias regner, at der i de forløbne fjorten Aar ialt er nedskudt omkring 600 Stykker, hvoraf han alene for sin Part har 200 paa Samvittigheden. Jagten er dog nu efterhaanden bleven meget besværlig; Renerne ere blevne frygtsomme, og der maa nu mange Jægere ud paa en Gang, for at den skal lykkes. Jagten finder som oftest Sted om Efteraaret, da Kjødets er bedst; thi i Parringstiden er „Studenens“ Kød kun daarligt, og desuden ere Flokkene vanskelige at komme til. I Højsommeren opholde de sig gjerne ved Randen af Jöklen, hvor der paa Ler- og Grusfladerne voxer Rensdyrlav (*fjallagræs*). Senere, naar det bliver koldere, og Sneen dækker Højfjældet, søge Renerne ned ad mod Dalene. Fra omkring 15. Oktober findes saaledes ingen Rener oppe under Jöklen. I Kulde og Snetykning maa de ofte opsøges, men mange Jægere have opnaaet stor Færdighed i Jagten. Det er ikke sjældent, at et Jagtparti vender hjem med 8—12 Dyr som Jagtudbytte. Kjødets sælges eller gjemmes til Vinterføde. Værdien af en Ren angives til c. 10 Kroner. Elias havde ofte i Parringstiden set Dyrene kæmpe som rasende. De mange afbrudte Takker og de af Brud under Kampene krogede Opsatser, som ofte fandtes paa de skudte Rener, vare Vidnesbyrd herom.

Det blev sent, inden vi lagde os til at sove, men rigtig Ro fik vi ikke; thi Frygten for, at Hestene skulde løbe bort, bevirkede, at vi af og til gik ud for at se efter dem. En Gang blev de trufne langt borte fra Hytten og med nogen Besvær bragte tilbage af Følgemændene. Vejret var nu bedre. Stjærnerne tindrede paa Nathimlen. Det lysnede mod Nord. Snefjelds Top var skyfri, men inde over Vatnajökulens vidtstrakte Flade tegnede sig mørke Skyer.

Jökelaens Hovedarm. — Et Jökeldidt.

Det var den 3. August opad Formiddagen, at vi lukkede Døren til Hytten, hvor vi havde fundet Husly i to Nætter. Vi fulgte mod Syd langs den stride *Jökulsá*, der her løber langs Iskanten og tæt ved Hytten danner et prægtigt Vandfald. Vilde vi op paa Jöklen, maatte vi søge uden om Aens Udspring.

Et Par Timers Tid red vi mod Syd stadig følgende Jökelaens Løb. Hinsides den brusende, mælke-

Ved Vatna Jökulls Nordrand.

(Jökulkvisl forener sig med Jökulsá, der kommer inde fra Jöklen. Ved Isranden sorte, tildels isfyldte Ler og Sandtoppe).

hvide Elv og paa en smal Strimmel mellem denne og den snavsede Jökelflade laa sorte Sandhøje, Moræner og oprodede Ler- og Jordmasser, der, som det senere viste sig, for en stor Del hvilede paa og vare fyldte med Is. Jöklen havde, kort sagt, oprodet Jordsmonnet med sin Snude paa samme Maade, som kunde det have været en kæmpemæssig Svinetryne.

Paa dette smalle Forland opdagede jeg langt borte en lille Flok græssende Rener. Vinden havde vi imod, og desuden var der her ikke Mulighed for at komme over Elven til dem. Vi fortsatte vort Ridt og nærmede os nu det Sted, hvor Jökelaens Hovedarm kom brusende frem under Jökleranden. Paa dette Sted havde, saa vidt vides, Ingen før været. Tæt ved dette sit Udspring faar Jökelaen Tilløb af en mindre Jökelyv, der kommer længere fra Syd;

over denne saakaldte *Jökulkvísl* vilde vi nu forsøge at komme op paa Jöklen. Vejret var godt, Solen skinnede af og til, og det var sigtbart. Rigtignok tegnede mørke Skymasser sig langt borte over Jöklen; men foreløbig var der Intet at frygte.

Da der ikke kunde være Tale om at slæbe alle vore Heste og Bagagen med op paa Isen, lod jeg Anton blive tilbage, idet kun Elias og jeg, medtagende en Reservehest, vilde forsøge at komme op paa Isen. Der var intet Græs paa det Sted, hvor vi efterlod vore Bagageheste, men vi havde for alle Tilfældes Skyld medbragt to store Sække med Hø, saa, hvis det kneb, og vi blev for længe borte, kunde Følgemanden tage sin Tilflugt til dem og give Hestene et Foder.

Saa red vi da af Sted. Elias foran med Reservehesten i Line og med en lang spids Skistok i Haanden, med hvilken han fra Hesten kunde føle frem foran denne paa vanskelige Steder i Elven og paa Isen.

Uden større Hindringer krydsede vi Kvislen, idet Vandet kun gik op midt paa Hestens Sider, og nu nærmede vi os Jøkelranden over et meget oplødt og af mange smaa Bække og Strømme overrislet Terræn.

Af og til sank en af Hestene vel dybt i, men vi klarede den op igjen. Hvor Undergrunden var frosen, var der Intet i Vejen; men stundom stak Hovene igjennem den frosne Underskorpe — et pludseligt Svip, og Hestene sank i. Men de modige Dyr arbejdede sig selv op igjen, og vi fortsatte. Efter en halv Times Ridt naaede vi Isranden, der her jævnt og næsten umærkeligt gik over i Jordsmonnet. Afsmeltet Vand løb frem, saavel under Isen som hen over dens smudsige Overflade, der var riflet og furet af mange Bække.

Forsigtigt og ikke uden Ængstelse traadte Hestene op paa Isen — den bar udmærket — saa gik det Skridt for Skridt fremad. Vi hørte stundom Vandet bruse under os nede i Jöklen, og af og til aabnede sig dybe Revner, op at hvilke der steg en brusende og hvislende Lyd fra Vandet, der strømmede dernede; men disse Revner vare aldrig lange, saa vi behøvede ikke at gjøre store Omveje. Vi havde aftalt at blive siddende paa Hestene saa længe som muligt. Isoverfladen frembød, saa langt vi kunde se, en mægtig udstrakt Flade, der hævede sig ganske jævnt mod Syd. Elias stak hyppigt i Isen for at iagttage, om den var raadden; kun sjældent maatte vi ud af Kursen, som vi til en Begyndelse satte mod Sydvest ret op paa Jöklen fra Jøkelaaens Udspring.

Bag os tegnede Snefjæld og de mange smaa spidse Toppe, der omgave dette Fjæld, sig smukt i nordlig

Retning, og Herdebreds Top øjnede vi langt borte mod Nordvest, men inde over selve Jöklen saa vi kun den uendelige jævne Flade, der blev renere og jævner,

De første Skridt paa Vatna Jökull.
(Isranden er snavset. — Smaabække strømme hen over Overfladen).

jo længere vi kom fremad, ligesom Revnerne snart aftog. Endnu skridtede vi en rum Tid fremad, men stadig aabenbarede der sig kun den samme uendelige Flade for Øjet, saa langt man kunde øjne. Det saa ud til, at vi kunde have redet over Jöklen, om vi havde haft Hø og Proviant med — og vel at mærke, om Vejret vilde have tilladt os det. Men denne Op-gave havde vi ikke sat os.

Efter saaledes at have redet fremad endnu i

Jökulsá'ens Udspring af Vatna Jökull.

nogen Tid, og efter at vi havde faaet *Kverkfjöll's* flade Top at se i Vest og de isklædte Tinder ved Vatna-jøklens nordøstre Hjørne, besluttede jeg at vende om, da der stadig ikke viste sig nogen Forandring paa den, som det syntes, nu slumrende Jøkel-Overflade. Vi satte nu Kursen mere vestlig over mod *Kverkfjöll*

og siden mere nordlig for i en Bue at naa tilbage til de mørke toppede Forbjærge eller Sandbanker i Udkanten af Jøkelranden, hvorfra jeg haabede at faa en god Udsigt. Da vi nærmede os Jøkelranden her, blev Overfladen dog snart saa gjennemfuret af smaa Revner og Isen saa skjør, at vi maatte staa af Hestene og trække dem. Det var yderst trættende for os alle sammen; men endnu værre blev det, da vi naaede hen paa Overgangen til Landet, thi her var Isen dækket af et indtil flere Fod tykt Lag af slimet Ler, i hvilket vi æltede, og hvor vi maatte gjøre lange Omveje; men aller møjsommeligest blev det, da vi

Paa Vatna Jökull — mod Kverkfjöll.

naaede op paa selve de sorte Forbjærge, som snart viste sig indvendig at bestaa af vældige Isblokke, hvis Overflader vare dækkede af blødt Ler, Grus og Sand.

Længe æltede vi fremad i dette frygtelige Ufare for at naa op til Toppen af en af disse Iskegler, da der pludselig aabnede sig en vældig gabende Iskløft med sorte Isrande. Atter en stor Omvej maatte gjøres, inden vi naaede Maalet. — Men det lønnede rigeligt Umagen. Udsigten var prægtig.

Efter at have tegnet og foretaget nogle Kompasmaalingen, fortsatte vi ned mod den omtalte smalle Strimmel Forland, hvor vi havde set Rensdyrene. Vi

Snæfell, set fra Jøkelranden i Syd.

(I Forgr. Morænedannelser, t. H. Maritungur mellem Jökulkvisl og Jøkelranden. I Mellemgr. flyder Jökulkvisl og Jökulsá, der fortsætter t. V. I Baggr. Snæfell).

havde saa smaat tænkt paa at forsøge at skyde et af dem, men atter opgivet det, da det vilde være næsten umuligt at transportere det tilbage til Lejrpladsen over Jøklen, og det var nu hen ad Aften. Renerne havde lagt sig, og vi vare uden at vide af det redet dem forbi en Gang. Da vi imidlertid vendte om, saa vi pludselig i den nedgaaende Sols Straaler nogle af de prægtige Dyr rejse sig og betragte os. Et Nu og hele

Flokken stod op. Der var c. 35 Stykker, og de vare ikke 100 Alen fra os. — Da vendte hele Flokken sig, og i strygende Fart med lette hjorteagtige Spring satte den af Sted hen mod Jøkelaens Udspring. Atter her standsede Renerne nedenfor de sorte Isfjælde. — Vi fulgte efter. Et Øjebliks gjensidig Betragtning, saa sprang hele Flokken af Sted, op langs et lille Vandløb, hvor Vandet stod i Sprøjt højt op over de takkede Hoveder, derfra i Spring op over Isfjældene — men her gik Farten noget langsommere. Skjønne var de at se til, som de sprang fra Istop til Istop i Aftensolen. Endelig havde de omgaaet os og forsvandt.

Vi fortsatte Turen og søgte over Isfjældene nærmest ved Jøkelaens Udspring, hvor vi fandt en noget bedre Vej end den, vi havde benyttet paa Udturen. Snart efter passerede vi over den brusende Jøkela paa Isen, og da Mørket var [ved at indfinde sig, -red vi ned ad Jøklen. Nu troede vi, at vi havde det letteste Stykke Vej tilbage, men vi havde forregnet os. Skjønt vi søgte at følge netop det samme Spor, som vi havde benyttet paa Udturen, gik Hestene dog gjentagne Gange saadan i Bløde, at vi maatte springe af. Ja, to Gange saa det ud, som de skulde forsvinde i Dybet, men de brillante Dyr klarede sig dog op igjen. Snavsede fra Top til Taa, hungrige og tørstige naaede vi Lejrpladsen efter 7--8 Timers Fraværelse. Klokken var nu elleve. Vi besluttede at holde Hvil en Time, koge Thé, spise lidt, samt give Hestene det medbragte Hø, for derpaa at ride tilbage til Hytten.

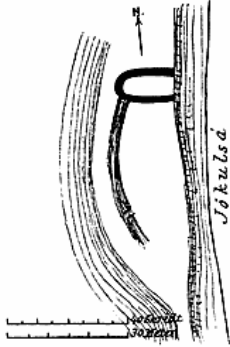
Det lysnede paa den nordlige Himmel, da vi travede hjem efter. Næste Morgen, da vi vaagnede, var det Regn og Taage. Op ad Dagen klarede det lidt op, og vi naaede om Aftenen Adalbol, hvor vi overnattede for den 5. August at ride tilbage til Fljotsdalen.

Fra Fljotsdalen til Berufjord.

Sent om Aftenen kom vi til *Valtjovstad*, hvor vi den 6. besaa nogle mindre Tomter. Ledsaget af *Sira þórarin þórarinsson* og hans Familie gik det nu ind i Syddalen til Thorgerdarstad (*þorgerdarstaðir*), hvor jeg opholdt mig til den 8. i Anledning af Undersøgelsen af den omtalte Oldtidsgrav samt for at lede efter det Thingsted, som angives at have været under *Kidjafell*.

Der opdagedes dog ingen Bodtomter eller lign., derimod erholdtes Oplysning om forskellige forladte Sætere og Gaarde i Thorgerdarstad Dalen gennem hvilken Keldaaen kommer.

Der findes endnu 5 Steder, paa hvilke der har været saadanne: Omtrent 2000 Alen Syd for Thorgerdarstad og Øst for Keldaa-Elven ligger *Hringsel* (a paa Kortet), hvor

Ruin ved Valtjovstad
(Valtjovstadir).

der nu er Faarehuse. Her ses meget utydelige Tomter, hvilke et Jordskred har dækket. Øst for Elven et kort Stykke Vej fra foregaaende laa *Prestsel* (b), der benyttedes som Sæter fra Valtjovstad. Lidt sydligere og Vest for Aaen laa *Sveinssel* (c), hvor der nu er bygget Faarehuse paa de gamle Tomters Plads. Denne Sæter laa Øst for Aaen og c. $\frac{1}{2}$ Mil fra Thorgerdarstad. Endnu et langt Stykke mod Syd laa *Broddasel* (d), hvor der ses en enkelt Hustomt og endnu længere borte i samme Retning, *Randalinusel* (e), hvor der ses en 4 à 5 Tomter, blandt hvilke en stor Tomt, beliggende et Stykke fra de øvrige.

Sætere ere nu ganske gaaede af Brug her paa Østlandet, som overalt paa Island, saaledes som tidligere vist¹⁾. Koholdet og tildels ogsaa Hesteholdet paa Gaardene er indskrænket, medens der holdes en Mængde Faar, hvortil Græsgangene paa de store Fjældvidder særlig egne sig. Om Sommeren græsse Faarene (undtagen Malkefaarene) paa Öræven helt op i Nærheden af Jöklen, hvorfra de ved Efteraarstid indfanges og bringes til Bygden.

Til Oplysning om Husdyrholdet paa Østlandets Gaarde gjorde jeg nogle Optegnelser:

	Antal	Horn-	Faar,	deraf Malke-
Gaardene	Mennesker	Heste	kvæg og Lam	faar
Adalbol.....	12	6	2 300	93
Skridakloster..	20	22	10 7 à 800	60
Valtjovstad....	20	16	11 300	70-80
Thorgerdarstad	11	6	4 300	ingen

Bonden paa sidstnævnte Gaard *Baldvin Benediktsson* er i mange Henseender en Fremskridtsmand. Han har, som man vil bemærke, afskaffet alle Malkefaar (hvilket han har kunnet gjøre, da der holdes Køer), fordi han mener, at Lammene tabe saa meget i Værdi ved, at en Del af Mælken unddrages dem, at man Intet opnaar ved Malkningen. Han foretrækker at kunne sælge store og stærke Lam. Ogsaa i andre Retninger er

¹⁾ Gjennem affolkede Bygder paa Islands indre Højland (Geogr. Tidsskr. 14. Bind og Særtryk).

han Foregangsmand. Da Høet for en stor Del bjærges paa Fjældafsatser, til hvilke det med „Læst“ tager flere Timer at komme, har han efter norsk Mønster ladet udspænde en 1500 Alen lang Jærntraad, paa hvilken det nu glider ned.

Þrándar Jökull (set fra Nord).

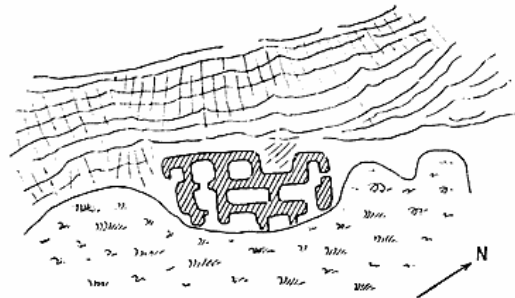
Det var nu min Hensigt at naa Damperen hjem efter i Djupevaag den 10.

Den 8. August red vi da fra Thorgerdarstad tværs over Fjældene ad en ganske overordentlig be-

Götavig (*Gautarík*) med Bodtomterne.

sværlig Vej, hvor der kun kunde rides i Skridt, eftersom Overfladen var dækket med Dynger af store og smaa Sten, mellem hvilke Hestene forsig-

0 5 10 Skridt
7 Meter.

Bodtomterne ved Götavigen.

tigt maatte træde for ikke at snuble mellem det løse Moslag.

Undervejs havde vi en prægtig Udsigt, først til Vatnajökulens Nordøstparti og siden til *Thrandar Joklen*, ligesom vi passerede flere Fjældsøer, hvis mørke, stenede Omgivelser vare omtrent vegetationsløse. Glade vare vi, da vor Vejviser kunde vise os *Berufjorden* og Havet, hvorpaa vi skiltes, han for at ride hjem ad den samme besværlige Vej, der saa at sige aldrig ellers benyttes, og paa hvilken der kun et Sted paa en Længde af 50 Skridt er en Ridesti at se — vi for

at begynde en besværlig Nedstigning i Dalen, hvor vi fandt Husly i Præstegaarden *Beruffjord*.

Den 9. red vi langs Fjordens Nordside til *Berunes*. Undervejs opmaalttes nogle Handelsboder i *Götavigen*, hvor Ierne skulle have handlet.

Hestene efterlodes paa *Berunes*, hvor Anton senere vilde hente dem for at føre dem hjem til Esketjord. I Baad gik vi nu over til *Djupevaag*, hvorfra jeg den 10. gjorde en Udflugt til *Papoen*, de irske Eneboeres Opholdssted, hvorefter Hjemrejsen tiltraadtes.

De kvartære Stepper i Mellemeuropa.

Ved Cand. mag. M. Vahl.

Det har allerede længe været en fastslaaet Kjendsgjerning, at Mellemeuropa i Interglacialtiderne og efter Istidens Slutning har haft sine Steppetider. Beviset derfor leveres af den af *Nehring* paaviste rige Stepp fauna, af Relikter fra Steppefloraen i Mellemeuropas nuværende Plantevæxt og endelig af de i samme Egne forekommende Aflejringer af Loss og Sortjord.

Forekomsten af Stepper i Vestevropa maatte naturligvis synes ret uforstaaelig, især da de have strakt sig saa langt mod Vest som Sydengland og Frankrig. I Reglen slog man sig til Ro med den af *Nehring*¹⁾ fremsatte Forklaring, at Evropa den Gang kunde have strakt sig længere mod Vest end i Nutiden, ja, maaske endog stod i Landforbindelse med Grønland, saa at Mellemeuropa var afskaaret fra Golfstrømmens mildnende Virkninger. Endnu i de sidste Aar har *Geikie*²⁾ sluttet sig til denne Opfattelse.

Den kan dog ikke være rigtig, thi Steppeklimaet er ingenlunde direkte afhængigt af Afstanden fra Havet. Hvis man f. Ex. fra den nordlige Del af Mellemeuropa gaar mod Øst, træffer man først Steppen ved Ural-Bjærgene. Faa Breddegrader sydligere indfinder den sig allerede i Ungarn og strækker sig derfra gennem Rumænien og Sydrusland, ja, findes paa Krim endog umiddelbart ved Sortehavets Kyst. En Fremrykken af Europas Kyst mod Vest uden andre klimatiske Forandringer vilde da vel bringe Stepperne til at trænge frem i Donaudalen, men Nordtyskland vilde tilfalde

Skovbæltet. Naar Stepperne faktisk have bredt sig over Mellem- og en Del af Nordtyskland, saa forudsætter dette en fuldstændig Forandring af Evropas klimatiske Forhold.

Inden vi gaa over til at undersøge, hvori denne Klimaforandring kan have bestaaet, og hvori dens Aarsager maa søges, vil det imidlertid være nødvendigt at dvæle ved en af *Krause* fremsat, afvigende Teori.

Medens nemlig Plantegeografer og Klimatologer, blandt disse særlig *Schimper* og *Woeikof*, have været saa temmelig enige om at søge Aarsagen til Steppernes Forekomst i Stepppegnenes tørre Klima og uheldige Regnfordeling, have flere russiske Forfattere¹⁾ fra et ensidigt botanisk Standpunkt fremhævet Jordens Salt-rigdom som den egentlige Aarsag til Steppedannelsen, idet Skovfloraen skyr den saltrige og kalkholdige Jord, men holder sig til de Pletter, hvor Jordbunden ved Udludning er bleven befriet for sit store Saltindhold.

Paa Basis af denne Betragtning har *Krause*²⁾ fremsat sin „Salzgefildeteori“, ifølge hvilken Mellemeuropas Stepper skulde skyldes en betydelig Salt-holdighed i Jordbunden, uden at nogen væsentlig Forskjel fra Nutidens Klima skulde have været nødvendig til deres Forklaring. Han antager, at de Landomraader, paa hvilke Stepp faunaen har levet, i Diluvialtiden have været Søer, og at disse paa Grund af de talrige Gipslag og Saltkilder have haft salt Vand, selv om de ikke manglede Afløb. Efter Istiden ere disse Søer da enten udtørrede eller ved forandrede Flodløb

¹⁾ „Über Tundren und Steppen,“ Berlin 1890, Pag. 227 ff.

²⁾ „The tundras and steppes of prehistoric Europe.“ Annual report of the Smithsonian Institution. 1898 I, Pag. 345.

¹⁾ Referater ved *Kusnezow*: „Botanische Jahrbücher XXVI.“

²⁾ „Die salzigen Gefilde.“ Botanische Jahrbücher XVII.